

Udbud af kurser til gymnasielærere

Kortlægning af nonformel efteruddannelse baseret på interviews
med udbydere

INDHOLD

Udbud af kurser til gymnasielærere

1	Resumé	4
----------	---------------	----------

2	Indledning	9
2.1	Formål med undersøgelsen	10
2.2	Metode	11

3	Udbud	12
3.1	Fokus på udbud af nonformel læring	12
3.2	Udbyderlandskabet inden for nonformel efteruddannelse	13
3.3	Faglige foreningers udbud	15
3.4	Fagkonsulenters udbud	17
3.5	GL's udbud	20
3.6	Udbud ved CfGE, SDU	22
3.7	Udbud ved KP	24
3.8	Udbud ved gymnasierettet forlag	27

	Appendiks A – Litteraturliste	29
--	--------------------------------------	-----------

1 Resumé

Ca. 70 % af en ungdomsårgang går i dag på en gymnasial uddannelse efter grundskolen. Gymnasielærernes faglige og didaktiske kompetencer er en af de væsentligste forudsætninger, for at gymnasierne kan tilbyde undervisning af høj kvalitet, og lærernes kompetencer har stor betydning for, hvordan eleverne bliver klædt på til at starte på en videregående uddannelse, fatte interesse for forskellige fag, overkomme udfordringer og forstå fagenes aktuelle anvendelsesmuligheder i en verden under hastig forandring. Derfor er det også vigtigt at vide, hvordan det står til med efteruddannelsen af gymnasielærere.

I denne rapport formidler Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) resultaterne af en undersøgelse af udbuddet af efteruddannelse af gymnasielærere inden for gymnasieretningerne stx, hf, hhx, htx. Undersøgelsen fokuserer på den nonformelle læring. Den nonformelle læring er karakteriseret ved at finde sted i forbindelse med planlagte aktiviteter som fx kurser, uden nødvendigvis at have eksplicite læringsmål, og uden at aktiviteterne fører til validering og certificering.

Vi undersøger, hvilke væsentlige udbydere der er inden for nonformel efteruddannelse af gymnasielærere, og hvad de hver især fokuserer på i deres udbud af efteruddannelse. Herudover identificerer vi tendenser inden for udbuddet af nonformel efteruddannelse.

Rapporten er baseret på interviews med formandskab for faglige foreninger, fagkonsulenter i Styrelsen for Undervisning og Kvalitet (STUK) og fire andre større udbydere af efteruddannelse til gymnasielærere.

Undersøgelsen af udbuddet er del af et større projekt om gymnasielærernes efteruddannelse, som EVA gennemfører i perioden 2024-2026, og som er støttet af Novo Nordisk Fonden. Projektet har særligt fokus på naturvidenskabelige fag, inkl. matematik, men omfatter alle fagområder. Projektet er tilrettelagt sådan, at viden fra de første faser vil kunne blive efterprøvet i de senere faser. Samtidig med denne rapport udgiver EVA en rapport om gymnasielærernes aktiviteter inden for formel efteruddannelse baseret på registeranalyse.

I denne rapport anvendes nedenstående begreber på følgende måde:

- **Fagfagligt:** Omhandler noget fagligt inden for et videnskabeligt felt. I forbindelse med efteruddannelse vil fagfaglige kurser ofte sætte fokus på ny viden inden for feltet.
- **Fagdidaktisk:** Omhandler ikke ny viden inden for faget, men omhandler, hvordan man underviser i et fagligt emne, og hvilke principper der ligger bag.

- **Almendidaktisk:** Omhandler, hvordan man underviser, og hvilke principper der ligger bag. Ikke ift. undervisning i et bestemt fag, men for alle lærere, uanset hvilket fag de underviser i.¹
- **Individuelt kursus:** Kursus, som den enkelte lærer tilmelder sig, og som ikke holdes på den enkelte lærers skole. Det er ofte sådan, at den enkelte lærer tilmelder sig af egen drift – efter aftale med skolens ledelse.
- **Skolebaseret kursus:** Kursus, som gymnasieskolen arrangerer for alle lærere eller en række af skolens lærere – fx en faggruppe eller et team. Ved pædagogiske dage på skolen er det som regel obligatorisk for lærerne at deltage. Men der er også skolebaserede kurser, som ikke er obligatoriske for lærere at deltage i.

Udbyderne tilbyder forskellige typer af nonformel efteruddannelse

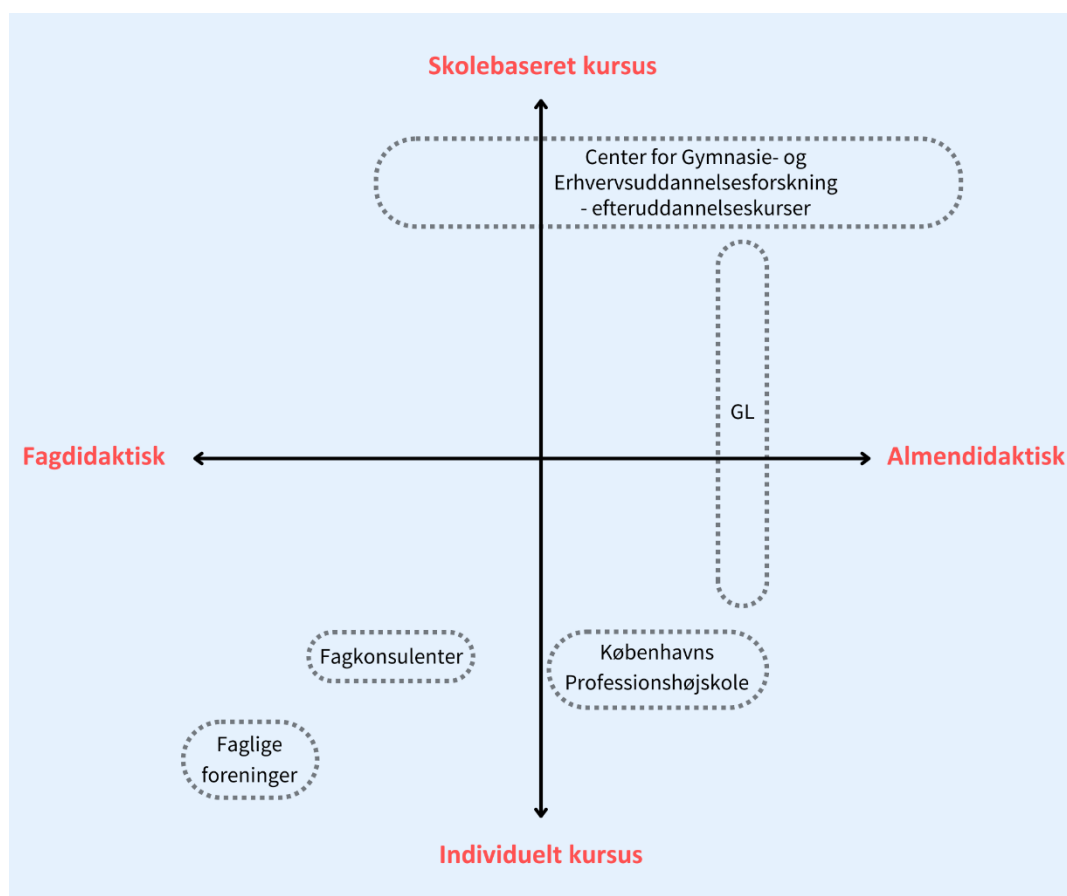
Der er mange forskellige udbydere af nonformel efteruddannelse til gymnasielærere. Det følgende overblik er ikke fuldstændigt, men beskriver aktører, som har indgået i interviewundersøgelsen, og som er udvalgt, fordi de som udbydere er målrettede gymnasieverdenen og er væsentlige pga. deres omfang og kontinuitet i at udbyde kurser. I figur 1 ses en oversigt over de forskellige udbydere, og hvordan de placerer sig imellem skolebaserede og individuelle kurser og i vægtningen mellem fagdidaktisk og almen didaktisk. Blandt professionshøjskoler er Københavns Professionshøjskole (KP) blevet interviewet.

Figuren viser, at fagkonsulenter (via FIP-kurserne, Faglig Udvikling i Praxis) og faglige foreninger især udbyder individuelle kurser af fagdidaktisk karakter, mens Gymnasieskolernes Lærerforening (GL) og Center for Gymnasie- og Erhvervsuddannelsesforskning (CfGE) i højere grad udbyder almen didaktiske kurser – for GL's vedkommende både individuelt og skolebaseret, mens det for CfGE især skolebaserede kurser. Københavns Professionshøjskole udbyder mest individuelle kurser med større vægt på det almen didaktiske end det fagdidaktiske.

De enkelte udbydere beskrives nærmere i kapitel 3 om udbud.

1 For en mere udførlig gennemgang af begreberne fagdidaktik og almen didaktik – se Krogh, Qvortrup og Christensen: *Almendidaktik og fagdidaktik*.

Figur 1.1
Overblik over udvalgte aktører

Tendenser inden for udbud af nonformel efteruddannelse

På baggrund af interviewene med udbydere af nonformel efteruddannelse kan nedenstående tendenser fremhæves.

Gymnasieskolerne er pressede på ressourcer – ikke mindst lærernes tid

I interviewene med udbyderne kommer det frem, at de oplever, at gymnasieskolerne fortæller om et øget økonomisk og ressourcemæssigt pres – bl.a. som følge af tidligere års 2 %-besparelser i sektoren. Presset er medvirkende til, at efteruddannelse af gymnasielærere på nogle skoler prioriteres lavere end tidligere – eller i hvert fald tilgås på en anden måde. Ift. gymnasiernes økonomi er det ikke nødvendigvis gebyret for kursusdeltagelse, som er det afgørende for, om en lærer deltager eller ej. Det er oftere det ressourcemæssige spørgsmål om lærernes tid.

Individuelle kurser bidrager til faglig identitet – men ofte er det de samme lærere, som deltager

Der er fortsat et stort udbud af individuelle kurser, som den enkelte gymnasielærer kan tilmelde sig efter aftale med gymnasieskolen. Ifølge udbyderne er disse individuelle kurser karakteriseret ved, at det er den enkelte lærer, som vælger og tilmelder sig kurset af egen interesse og motivation – og udbyderne af disse kurser vurderer også, at kurserne er med til at skabe, fastholde og udvikle en faglig identitet for gymnasielærerne, som tilmed kan medvirke til at øge trivselen som lærer.

Nogle af udbyderne fremhæver, at skolerne er pressede ift. efteruddannelse, og at lærerne er pressede på deres arbejdstid, som følge af at de i dag skal afholde mere undervisning end tidligere – og at de som udbydere mærker konsekvenserne af dette pres, ved at efterspørgslen på nogle af de individuelle kurser er dalende. For nogle udbydere betyder det, at de må aflyse op mod halvdelen af de individuelle kurser pga. for lav tilmelding. Herudover fremhæver nogle udbydere, at der er mange gengangere blandt deltagerne på de individuelle kurser – dvs. at det ofte er den samme gruppe af gymnasielærere, der tilmelder sig og kommer på de individuelle kurser, mens der er en anden gruppe af lærere, som slet ikke kommer på de individuelle kurser.

Skoler er forpligtet til at deltage i FIP-kurser, som fylder stadig mere

FIP-kurserne afholdes som individuelle kurser af fagkonsulenterne fra STUK. Fagkonsulenterne fremhæver, at deres virke – og ikke mindst FIP-kurserne – bidrager til at kvalitetssikre og skabe en større ensartethed i undervisningen, idet FIP-kurserne giver tid til at præsentere og diskutere vejledninger til læreplaner. En anden væsentlig del af FIP-kurserne er det årlige tema, som STUK sammen med Børne- og Undervisningsministeriet (BUVM) udstikker, og som er fælles for alle gymnasiefag det pågældende år. Flere af de faglige foreninger har indtryk af, at FIP-kurserne i dag fylder mere i den samlede mængde af lærernes individuelle efteruddannelsesaktivitet, end de har gjort tidligere. Det hænger bl.a. sammen med, at gymnasieskolerne principielt er forpligtet til som minimum at sende én faglærer afsted på det pågældende fags FIP-kursus.

Skolebaserede kurser vinder frem

Som tendens fremhæver udbyderne af nonformel efteruddannelse, at de skolebaserede kurser vinder frem ift. de individuelle kurser – eftersom udbyderne mærker en øget efterspørgsel på denne kursustype fra skolernes side. Det er ofte skolernes ledelse og samarbejdsudvalg, som henvender sig til udbyderne om denne kursusform. Det kan også være forskere og andre eksperter, der indgår direkte som udbydere, og som fx bliver hyret ind af skolerne som freelancere. De skolebaserede kurser kan ses som tegn på, at efteruddannelse på skoleplan bruges til at sætte fokus på et emne for alle skolens lærere eller for en faggruppe eller et team, og at denne kursusform er velegnet til at skabe momentum om et tema og til at skabe et grundlag for kollegial sparring, samarbejde og inddragelse af lærerne ift. nogle af skolens udfordringer, der bedst løses i fællesskab. Flere udbydere af skolebaserede kurser fremhæver, at det især er kurser om AI-chatbots som ChatGPT og kunstig intelligens generelt, der efterspørges over det sidste års tid, og at der er stor interesse for dette emne både blandt skolens ledelse og blandt lærerne.

Det almindidaktiske har fået en større rolle

Som tendens fremhæver nogle af udbyderne, at det almindidaktiske område har fået en større betydning inden for efteruddannelse af gymnasielærere over de senere år. Det skyldes til dels, at elevpopulationen er blevet mere divers, hvilket har øget relevansen af den almene didaktik, og dels at man fra politisk side i 00'erne konkurrenceudsatte gymnasieskolerne ift. deres kvalitet i undervisningen – hvilket medførte, at det almindidaktiske blev anset som en væsentlig tilgang for skolerne til at forbedre deres kvalitet i undervisningen.

2 Indledning

I denne rapport formidler Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) resultaterne af en undersøgelse af udbuddet af efteruddannelse af gymnasielærere inden for gymnasieretningerne stx, hf, hhx, htx.

Langt størstedelen af en ungdomsårgang (ca. 70 %) søger ind på en gymnasial uddannelse efter grundskolen (BUVM, 2024). Det er flere end tidligere, og det betyder også, at elevpopulationen er mere mangfoldig end tidligere, herunder at der er flere elever fra uddannelsesfremmede hjem.

Undervisning af høj kvalitet er det mest centrale for børns og unges læring og faglige engagement. Gymnasielærernes faglige og didaktiske kompetencer er således af stor betydning for, hvordan de forskellige unge bliver klædt på til at starte på en videregående uddannelse, fatte interesse for forskellige fag, overkomme udfordringer og forstå fagenes aktuelle anvendelsesmuligheder i en verden under hastig forandring.

Efteruddannelse på gymnasieområdet har historisk set været kendetegnet ved en stærk fagfaglig tradition, hvor de faglige foreninger har spillet en central rolle i såvel udbud som gennemførelse af kurser for gymnasielærere. Gymnasielærere har desuden haft en høj grad af autonomi i deres valg af kurser.

Over de senere år har der imidlertid fundet en del forandringer sted, som kan have ændret gymnasielærernes efteruddannelsesaktiviteter betydeligt, fx når det angår vægtningen af almen- og fagdidaktiske kurser og fagfaglige kurser. Fx blev der i forbindelse med overenskomstaftalen i 2013 indført *SIP-kurser* (Skoleudvikling i Praxis) og *FIP-kurser* (Faglig Udvikling i Praxis), som afholdes af Styrelsen for Uddannelse og Kvalitet (STUK).

Samtidig fremgår det af tidligere undersøgelser samt indledende interessentdialog, at såvel det såkaldte omprioriteringsbidrag på 2 % samt faldende ungdomsårgange har sat gymnasiernes økonomi under pres, hvilket formentlig også har haft betydning for gymnasielærernes efteruddannelsesaktiviteter.

En tredje væsentlig forandring er, at elevsammensætningen er blevet mere heterogen over de senere år, som følge af at ca. 70 % af en årgang i dag vælger gymnasiale uddannelser. Det kan stille nye krav til gymnasielærernes kompetencer ift. at skabe trivsel og engagerende læringsmiljøer, og spørgsmålet er, om efteruddannelsesudbuddet og -aktiviteter afspejler denne forandring.

Undersøgelsen af udbuddet af efteruddannelse for gymnasielærere er en del af et større projekt om gymnasielærernes efteruddannelse, som EVA gennemfører i perioden 2024-2026. EVA ønsker

med projektet at skabe et fælles vidensgrundlag og et fælles sprog om gymnasielærernes efteruddannelse, både ift. den nuværende situation og ift. udviklingen af efteruddannelse. Projektet er tilrettelagt således, at viden fra de første faser vil kunne blive efterprøvet i de senere faser. Samtidig med denne rapport udgiver EVA en rapport om gymnasielærernes aktiviteter inden for formel efteruddannelse baseret på registeranalyse.

2.1 Formål med undersøgelsen

Formålet er at undersøge udbuddet af efteruddannelse af gymnasielærere inden for gymnasieretningerne stx, hf, hhx, htx.

Tre læringsformer

Det er relevant at sondre mellem tre former for læring:²

- Formel læring, som finder sted i organiserede læringsmiljøer, som har eksplicite læringsmål, og som fører til validering og certificering
- Nonformel læring, som finder sted i forbindelse med planlagte aktiviteter som fx kurser, og som ikke nødvendigvis har eksplicite læringsmål, og som ikke fører til validering og certificering
- Uformel læring, som stammer fra daglige aktiviteter som fx sparring mellem kolleger, og som kendetegnes som erfaringer og oplevelser.

Undersøgelsen har i særdeleshed fokus på den nonformelle læring, da den nonformelle læring er den mest anvendte form for efteruddannelse blandt gymnasielærere.

Undersøgelsen har til formål at kortlægge væsentlige udbydere, der er inden for nonformel efteruddannelse af gymnasielærere, og hvad disse udbydere hver især fokuserer på i deres udbud af efteruddannelse. Kortlægningen vil ikke være et fuldstændigt overblik over udbuddet i Danmark, men vil være baseret på udbuddet hos faglige foreninger, fagkonsulenter i ministeriet samt tre store udbydere af efteruddannelse. Herudover skal undersøgelsen identificere tendenser inden for udbuddet af nonformel efteruddannelse.

Set ift. det samlede projekt om gymnasielærernes efteruddannelse skal nærværende undersøgelse desuden tjene som en indledende fase ved at skabe en grundlæggende forståelse af feltet. Dels ved at tydeliggøre, hvordan efteruddannelse af gymnasielærere foregår i dag, og høre, hvordan interessenter opfatter den nuværende tilstand for efteruddannelse og den udvikling, der har fundet sted. Dette vil være med til at sikre, at vi med undersøgelsen samlet set kommer tilstrækkeligt

2 Michael Andersen: *VEU-håndbogen – Overblik og perspektiver på voksenuddannelse*, 2019.

rundt om emnet for projektet, gymnasielærernes efteruddannelse. Dels for at kunne kvalificere udarbejdelsen af relevante og forståelige spørgeskemaer i en efterfølgende survey og udarbejdelsen af interviewguides til efterfølgende casestudier.

2.2 Metode

Følgende undersøgelselementer indgår i rapporteringen af undersøgelsen:

- Otte onlineinterviews med formandskab for faglige foreninger og Gymnasieskolernes Lærerforening (GL) á 60 minutter. Heraf fem med de naturvidenskabelige foreninger (fysik, kemi, biologi, informatik og matematik), ét med historie, ét med dansk og ét med GL.
- Syv onlineinterviews med fagkonsulenter á 60 minutter. Heraf fem med de naturvidenskabelige fagkonsulenter (fysik, kemi, biologi, informatik og matematik), ét med historie og ét med dansk.
- Tre onlineinterviews med andre store efteruddannelsesudbydere á 30 minutters varighed.

3 Udbud

3.1 Fokus på udbud af nonformel læring

Denne rapport har fokus på udbud af nonformel læring for gymnasielærere, da det er denne form for læring, der i særlig høj grad bliver udbudt til gymnasielærere som efteruddannelse, og fordi en særlig stor del af gymnasielærernes efteruddannelsesaktivitet finder sted gennem nonformel læring. Den nonformelle læring er karakteriseret ved at finde sted i forbindelse med planlagte aktiviteter som fx kurser, uden nødvendigvis at have eksplicite læringsmål, og uden at aktiviteterne fører til validering og certificering.

Rapporten er baseret på interviews med udvalgte udbydere af efteruddannelse og omhandler bl.a., hvilke typer af efteruddannelse de især udbyder, og hvad der kendetegner den enkelte af de interviewede udbydere, ift. hvad de udbyder og den rolle, de har i det samlede marked for efteruddannelse. Desuden beskriver kapitlet de tendenser, som udbyderne ser på markedet for efteruddannelse. Disse tendenser vil blive undersøgt nærmere i projektets efterfølgende faser.

I denne rapport anvendes nedenstående begreber på følgende måde:

- **Fagfagligt:** Omhandler noget fagligt inden for et videnskabeligt felt. I forbindelse med efteruddannelse vil fagfaglige kurser ofte sætte fokus på ny viden inden for feltet.
- **Fagdidaktisk:** Omhandler ikke ny viden inden for faget, men omhandler, hvordan man underviser i et fagligt emne, og hvilke principper der ligger bag.
- **Almendidaktisk:** Omhandler, hvordan man underviser, og hvilke principper der ligger bag. Ikke ift. undervisning i et bestemt fag, men for alle lærere, uanset hvilket fag de underviser i.³
- **Individuelt kursus:** Kursus, som den enkelte lærer tilmelder sig, og som ikke holdes på den enkelte lærers skole. Det er ofte sådan, at den enkelte lærer tilmelder sig af egen drift – efter aftale med skolens ledelse.

3 For en mere udførlig gennemgang af begreberne fagdidaktik og almenidaktik – se Krogh, Qvortrup og Christensen: *Almendidaktik og fagdidaktik*.

- **Skolebaseret kursus:** Kursus, som gymnasieskolen arrangerer for alle lærere eller en række af skolens lærere – fx en faggruppe eller et team. Ved pædagogiske dage på skolen er det som regel obligatorisk for lærerne at deltage. Men der er også skolebaserede kurser, som ikke er obligatoriske for lærere at deltage i.

Grænsen mellem det almindidaktiske og fagdidaktiske kan være flydende i de udbudte kurser. I datagrundlaget er der eksempler på skolebaserede kurser, hvor et almindidaktisk emne – som det at skabe gode relationer i klasserummet – først behandles almindidaktisk ved, at en hel skoles lærerkollegium samles til et oplæg om dette emne, hvorefter de enkelte faggrupper af lærere samles i mindre grupper for at arbejde videre med, hvordan de gode relationer kan skabes i undervisningen i de enkelte fag. I dette tilfælde vil der stadig være tale om almindidaktik, men i grænsefladen over mod det fagdidaktiske.

Grænsen mellem det fagfaglige og fagdidaktiske kan også være flydende, eftersom et kursus både kan omhandle ny faglig viden, og hvordan man underviser i emnet på en god måde. Et kursus om AI kan fx både omhandle fagdidaktiske problemstillinger om, hvordan AI kan bruges i undervisningen i et bestemt fag, og samtidig sætte fokus på fagfaglige temaer, ift. hvordan AI virker inden for et videnskabeligt felt.

3.2 Udbyderlandskabet inden for nonformel efteruddannelse

I interviewene med udbyderne kommer det frem, at gymnasieskolerne oplever et øget økonomisk og ressourcemæssigt pres – bl.a. som følge af tidligere års 2 %-besparelser i sektoren. Presset er medvirkende til, at efteruddannelse af gymnasielærere på nogle skoler prioriteres lavere end tidligere – eller i hvert fald tilgås på en anden måde. Ift. gymnasiernes økonomi er det ikke nødvendigvis gebyret for kursusdeltagelse, som er det afgørende for, om en lærer deltager eller ej. Det er oftere det ressourcemæssige spørgsmål om lærernes tid.

Der er mange forskellige udbydere af nonformel efteruddannelse til gymnasielærere. Nedenfor gives først et overblik over centrale udbydere på området – med henblik på at give et overblik over, hvad de enkelte udbydere fokuserer på, og hvordan de adskiller sig fra andre udbydere på området. I de følgende afsnit er der en uddybning af de enkelte udbydere.

3.2.1 Overblik over de mest centrale udbydere og deres fokus

Følgende overblik er ikke fuldstændigt, men beskriver udbydere, som er målrettet gymnasieverdenen, og som er væsentlige pga. deres omfang og kontinuitet i at udbyde kurser.

Faglige foreninger har især fokus på det fagfaglige og det fagdidaktiske

De faglige foreninger udbyder primært individuelle kurser – men nogle af de større foreninger udbyder også enkelte skolebaserede kurser. Udvalget af kurser er baseret på, hvad lærerne i det pågældende fag formodes at interessere sig for, samt af hvad bestyrelsesmedlemmerne af foreningen

finder relevant og spændende. Det særlige ved de faglige foreninger ift. efteruddannelse er, at foreningerne har fingrene nede i praksis, da de selv er lærere, og at foreningens medlemmer er dem, som kurserne udbydes til.

Fagkonsulenter har fokus på at formidle læreplaner og vejledninger til læreplaner

Fagkonsulenter er gymnasielærere på deltid og er derudover ansat af STUK til bl.a. at afholde kurser for gymnasielærere i regi af STUK. Særligt de årlige FIP-kurser (Faglig udvikling i praksis) spiller en stor rolle i fagkonsulenternes udbud. FIP-kurserne er individuelle, men hver gymnasieskole forventes at have mindst én faglærer med. Det er STUK og Børne- og Undervisningsministeriet (BUVM), som udstikker det årlige overordnede tema for FIP-kurset, og temaet er fælles for alle gymnasiefag. Det særlige ved fagkonsulenterne ift. efteruddannelse er, at de dels selv er gymnasielærere og derfor har erfaring fra praksis og dels repræsenterer STUK.

Gymnasieskolernes Lærerforening (GL) udbyder et stort kursusudvalg med bred variation

GL's kurser har især fokus på det almindidaktiske, og de skolebaserede kurser har en stadig stigende rolle i GL's samlede portefølje. Men GL udbyder også individuelle kurser, da det er vigtigt for GL, at udbuddet fortsat afspejler lærernes egne interesser. GL er særegen ved at være gymnasielærernes fagforening, samtidig med at de er en meget stor udbyder af efteruddannelse målrettet gymnasielærere.

CfGE har fokus på almindidaktik og kobling til ny forskning

Center for Gymnasie- og Erhvervsuddannelsesforskning (CfGE) på Syddansk Universitet (SDU) har særligt fokus på det almindidaktiske og er særegen ved at kombinere forskning og efteruddannelse relateret til gymnasieverdenen. CfGE er desuden særlige ved samtidig at være ansvarlig for teoretisk pædagogikum i Danmark. I undersøgelsen afgrænser vi os fra at kigge på pædagogikum, eftersom pædagogikum befinder sig i gråzonen ift. det formelle uddannelsessystem. Det skyldes, at pædagogikum er en obligatorisk uddannelse, som tilbydes efter fastansættelse, og som er et krav til gymnasielærere, for at de kan opretholde deres fastansættelse.

Professionshøjskolerne er blandt de mindre aktører på efteruddannelse af gymnasielærere

Blandt professionshøjskolerne er Københavns Professionshøjskoler (KP) en af de største udbydere af efteruddannelse på gymnasieområdet. De udbudte kurser hos KP har primært et didaktisk indhold, mens der kun er begrænset kursusaktivitet på det fagfaglige område, der ifølge KP traditionelt set ligger hos universiteterne.

Forlaget Systime afholder webinarer for at skabe opmærksomhed om nye udgivelser

Forlag udbyder ikke som sådan efteruddannelse, men et større gymnasierettet forlag, Systime, afholder webinarer og fysiske arrangementer i forbindelse med bogudgivelser. Disse aktiviteter virker som inspiration for gymnasielærere, som kan vælge at fordybe sig mere i emnet. Webinarer og arrangementer kan også virke som en platform, hvor forfattere bliver synlige og så efterfølgende bliver efterspurgt som oplægs- og kursusholdere.

3.3 Faglige foreningers udbud

Hvert af de gymnasiale fag, der medvirker i undersøgelsen, har tilknyttet en faglig forening. Foreningerne drives af gymnasielærere i det fag, som den pågældende forening repræsenterer. Bestyrelsen er sammensat af gymnasielærere, der arbejder frivilligt i foreningen, mens medlemmerne består af gymnasielærere.

3.3.1 Foreningerne understøtter kompetencebehovet og den faglige udvikling

Hovedformålet med de faglige foreninger er dels at understøtte udviklingen af de respektive gymnasiefag og dels at udbyde kurser, der gennem efteruddannelse af lærere kan bidrage til fagets fortsatte udvikling. Citatet nedenfor peger på yderligere formål for de faglige foreninger:

”Formålet med vores forening er dels at få skabt et sted til netværk, til vidensudveksling, til at lave efteruddannelse, til at sparre med hinanden, til at have et talerør ind til fagkonsulenterne og derigennem til ministeriet. Det er en måde at forsøge at påvirke den politiske agenda omkring vores fag på. Blandt andet ift. eksamensformer og kernestof i læreplanerne.

BESTYRELSESMEDLEM I FAGLIG FORENING

Foreningerne udbyder årligt flere kurser, der understøtter gymnasielærernes kompetencebehov og deres interesser ift. den faglige udvikling. De faglige foreninger har oftest et samarbejde med fagkonsulenten for faget ift. efteruddannelse, hvilket bl.a. består i, at fagkonsulenten er oplægsholder på nogle af foreningens kurser.

For enkelte foreninger eksisterer der en sammenslutning af flere foreninger, som bidrager til, at foreningerne eksempelvis kan udbyde kurser med tværfagligt indhold.

Økonomien i de faglige foreninger eksisterer primært i form af medlemskontingenter, men foreningerne har også indtægter fra kursusopkrævning, der dog indgår som en mindre del af foreningens økonomi. Nogle af foreningerne beskriver deres økonomi som ret presset og som noget, der lige løber rundt. Enkelte naturvidenskabelige faglige foreninger får finansiel støtte fra fonde, hvilket muliggør et kursusudbud, der er langt større, end det er muligt for foreninger uden medfinansiering. Nogle af de eksternt støttede kurser er gratis for medlemmerne at deltage i.

3.3.2 Kurser udvikles og udbydes på baggrund af fire principper

De faglige foreninger har et kursusudvalg eller en kursusansvarlig, hvis primære opgave er at udvikle og afvikle kurser i foreningen. Udviklingen af foreningernes kursusudbud foregår ud fra fire overordnede principper.

Lærernes behov og interesser er grundlag for udvikling af kurser. For mange af de faglige foreninger er det centralt at udbyde kurser, som understøtter lærernes selvoplevede kompetencebehov

og interesseområder. Bestyrelsen, herunder de kursusansvarlige, er opsøgende ift. at afdække lærernes ønsker og interesser. De opnår primært en fornemmelse for behov og interesser hos lærerne gennem netværk og relationer, der blandt andet opstår ved foreningernes arrangementer. Desuden fremhæver bestyrelsen i nogle af de interviewede foreninger, at de også vælger emner til kurser ud fra, hvad de selv finder interessant – både fordi de oplever at have et godt indblik i relevante emner, og fordi deres frivillige indsats blandt andet kan honoreres gennem muligheden for at præge kursusindholdet, således at indholdet understøtter udviklingen på de faglige områder, som bestyrelsen også helt personligt har en særlig faglig interesse i.

Lærernes faglige identitet kan ifølge flere af de faglige foreninger understøttes gennem efteruddannelse. Flere peger på, at de fagdidaktiske og fagfaglige kurser har et særligt potentiale for, at lærerne kan styrke deres identitet i faget, og at dette ses som essentielt for lærernes trivsel i deres arbejde. Derfor udbyder de faglige foreninger ofte disse to kursustyper. Flere foreninger arbejder aktivt for at få indblik i de emner, der optager lærerne i særlig høj grad.

Kompetencer og viden hos de mest aktive medlemmer er også udgangspunkt for, hvilke kurser de faglige foreninger udbyder. Udbuddet sammensættes ofte ud fra de oplægsholdere, som foreningens kursusansvarlige kender, eller ud fra de mest aktive medlemmers kompetencer og interesser. Det er ofte foreningens mest aktive medlemmer, herunder bestyrelsen, der også afholder den mere indholdsmæssige del af kurserne. Enkelte foreninger har dog et stort udvalg af undervisere, der benyttes til kurserne, og enkelte har formålet at etablere et større netværk af lærere, der kan og vil undervise på kurserne.

Ny forskning eller aktuelle problemstillinger og dagsordener bruges desuden i nogle foreninger som pejlemærke for, hvilke kurser der er relevante at udvikle og udbyde. Dette med henblik på at understøtte lærernes viden om og undervisning i faget. Eksempelvis kan diskussion og ny viden om biodiversitet skabe grundlag for, at der udvikles biologikurser, som bidrager til didaktisering af den aktuelle problemstilling. Således kan en større samfundsfaglig kontekst også afspejle sig i gymnasieelevernes undervisning. Det giver dog bedre mening for nogle foreninger/fag end for andre at bruge aktuelle emner fra medier og samfundsdebatter.

3.3.3 Mange gengangere blandt deltagerne i foreningernes efteruddannelse

Langt størstedelen af de kurser, der udbydes af de faglige foreninger, er individuelle kurser. Det vil sige, at lærerne som udgangspunkt deltager som de eneste eller med få fagkolleger fra eget gymnasium på baggrund af deres individuelle behov og interesser ift. kompetenceudvikling. Således er denne kursustype ikke en udviklingsopgave for en samlet lærergruppe eller et helt gymnasium. De faglige foreninger oplever, at det ofte er de samme lærere, der gang på gang deltager i kurserne, hvilket resulterer i, at få lærere øger deres kompetencer relativt meget, mens mange ikke udvikler deres faglige og didaktiske kompetencer. Citatet nedenfor illustrerer denne pointe med, at det ofte er de samme lærere, som deltager på kurserne, og at de lærere, der ikke er med, bl.a. går glip af erfaringsudvekslinger med lærere fra andre skoler:

”Man kan jo i hvert fald se, at det ofte er mange af de samme, der kommer. Jeg tror i virkeligheden, at det vigtigste vil være at få nogle af dem, der ikke normalt tager på kursus, til at deltage. Meget af det, man får ud af kurserne, er det, der foregår i pauserne. Alene det at få snakket med nogen fra en anden skole, det er vigtigt.

BESTYRELSESMEDLEM I FAGLIG FORENING

De faglige foreninger siger, at de ikke har kendskab til, om og i hvilken grad de lærere, som deltager på kurserne, deler deres viden med kolleger efterfølgende gennem uformel læring.

De faglige foreningers kurser afholdes ofte på et universitet, hvis emnet er fagfagligt, på en professionshøjskole eller rundt omkring på landets gymnasier, hvor foreningens medlemmer, som er involveret i afvikling af kurser, har kontakter eller selv underviser til dagligt. Omfanget af foreningernes udbud spænder fra 1 til 11 årlige kurser. Det er derfor forskelligt, hvor megen kursusaktivitet de faglige foreninger har. Prisen for et kursus på en halv til en hel dag varierer fra 500 kr. til knap 2.000 kr., dog er enkelte kurser gratis, hvis der er ekstern finansiering. Nogle foreninger tilbyder rabat, hvis en skole har flere deltagere med.

De faglige foreninger afholder fast et årsmøde, som typisk strækker sig over to dage, i nogle tilfælde tre dage. Prisen for årsmødet ligger i omegnen af 5.000 kr. Årsmøderne giver mulighed for at diskutere fagets udvikling, have oplæg fra bl.a. forskere, holde workshops og afprøve indhold, der lægger sig tæt op ad foreningens øvrige udbud af kompetenceudvikling og efteruddannelse. Således kan foreningerne afprøve nye temaer ved at lave korte workshops eller afholde korte oplæg med henblik på at få fornemmelse for behov og interesser hos gymnasielærerne. Hvis der på årsmødet vises interesse for temaerne, der afprøves, kan foreningerne føle sig mere sikre ift. at udvikle og udbyde kurser inden for det pågældende tema. Årsmødet har desuden karakter af et erfaringsudvekslingsforum, hvor de faglige foreninger kan bidrage til at understøtte en samlande faglig identitet i faget på tværs af undervisere.

Flere af de faglige foreninger har indtryk af, at fagkonsulenternes FIP-kurser i dag fylder mere i den samlede mængde af lærernes individuelle efteruddannelsesaktivitet, end de har gjort tidligere. Det hænger bl.a. sammen med, at gymnasieskolerne principielt er forpligtet til som minimum at sende én faglærer afsted på det pågældende fags FIP-kursus.

3.4 Fagkonsulenters udbud

Fagkonsulenter for gymnasiet er deltidsansatte i STUK under BUVM. Fagkonsulenterne har hver især ansvar for et gymnasiefag – for nogle fags vedkommende specifikt ift. bestemte gymnasieretninger, for andre fags vedkommende for alle gymnasieretningerne. Ud over at være deltidsansat i STUK er fagkonsulenterne ansat som gymnasielærere. Flere af fagkonsulenterne fremhæver det som en styrke, at de fortsat er fungerende gymnasielærere, fordi det giver dem en føling med praksis i deres rolle som fagkonsulent.

3.4.1 Fagkonsulenten skal sikre ensartet kvalitet i undervisningen

Fagkonsulenterne anser kvalitetssikring af undervisningen i deres fag i gymnasiet som deres vigtigste opgave. Dette ved at lave vejledning til læreplanen samt ved at formidle vejledningen og selve læreplanen til gymnasielærerne. Læreplanen beskriver faglige mål og indhold for det pågældende fag. Vejledningen indeholder idéer til, hvordan undervisningen i det pågældende fag kan planlægges, bedømmes og udmøntes i praksis på den enkelte skole. Formålet er at skabe klarhed over, hvad der forventes af lærerne, og hvad der forventes af eleverne, med henblik på at sikre en tilstrækkelig ensartethed i undervisningen på tværs af landet:

”Det, jeg skal tage hånd om, det er jo, at jeg skal sørge for, at den undervisning, der foregår derude, den egentlig foregår efter læreplanen. Fordi det er jo det, der er meningen. Det gør man meget ved at orientere om, hvad det er, det betyder, det, der står i læreplanen. Og det gør vi gennem den vejledning, som vi opdaterer hvert år.

FAGKONSULENT

For fagkonsulenterne er det vigtigt, at gymnasielærerne ikke bare underviser i det, de selv er blevet undervist i på universitetet, selvom det kunne være fristende for navnlig nyuddannede lærere, som vil have dette stof present og derfor vil have nemmere ved at tage udgangspunkt i dette i deres undervisning. Fagkonsulenterne skal være med til at sikre, at undervisningen i gymnasiet er på et gymnasialt niveau – og fx ikke bliver for specialiseret eller for vanskelig. Desuden er det ifølge fagkonsulenterne vigtigt, at gymnasielærerne formår at gøre deres fag relevant og appellerende over for gymnasieeleverne, så eleverne fx får indblik i, hvordan elementer i faget bliver brugt i samfundet i dag. Det kræver, at lærerne er i stand til at hæve sig lidt op over deres fag, så de kan gribe teknologier eller fænomener, som er væsentlige i samfundet, og så vise, at der er noget fra gymnasiefaget, som er væsentligt her. Inden for nogle naturvidenskabelige fag kan det fx være ved at tage solceller som tema op, sådan at eleverne kommer til at forstå nogle faglige grundprincipper ved solceller og samtidig får en opmærksomhed på, at gymnasiefaget er relevant i dagens samfund. Det kræver ofte noget helt andet af gymnasielærerne end det, de selv er blevet undervist i på universitetet.

Det at udfærdige vejledninger og formidle læreplanen er for fagkonsulenterne væsentligt, for at ovenstående finder sted.

3.4.2 FIP-kurser er en central del af fagkonsulentens udbud

Fagkonsulenter udbyder årligt et FIP-kursus inden for deres pågældende gymnasiale fag. Kurset afholdes fysisk på en halv til en hel dag. Det koster mellem 400 og 750 kr. at deltage fysisk i kurset, og der er ofte også mulighed for at deltage virtuelt for ca. 300 kr. Under coronanedlukningen blev FIP-kurserne dog udelukkende afholdt virtuelt. Nogle fagkonsulenter holder kurset to gange – et i Øst- og et i Vestdanmark.

De fagkonsulenter, der dækker over flere gymnasiale retninger, holder typisk FIP-kurset, sådan at FIP-kurset for stx og hf holdes sammen, mens FIP-kurset for hxx og htx enten holdes sammen eller adskilt for disse to retninger.

Tilmelding til FIP-kurserne foregår via GL's hjemmeside.

Det er STUK og BUVM, som fastsætter, hvad temaet skal være for det årlige FIP-kursus. Det er det samme tema for alle de gymnasiale fag og retninger, og det er herefter op til fagkonsulenten at tilrettelægge FIP-kurset for det enkelte fag, hvor årets tema står centralt for kurset. Temaerne har de seneste år været digital og teknologisk dannelse, overgange i uddannelsessystemet, skriftlighed, bæredygtighed og globale kompetencer.

FIP-kurset bliver ofte afviklet med oplæg fra en eller to eksterne eksperter (fx en forsker, forfatter eller gymnasielærer med undervisningserfaring inden for årets tema) inden for det pågældende tema og med oplæg fra fagkonsulenten, der relaterer temaet til den mere konkrete undervisning i det pågældende fag. Det, der er i fokus på FIP-kurserne, er det fagdidaktiske (og nogle gange det fagfaglige) ift. det givne emne – både ud fra en generel, overordnet forståelse af temaet og dets relevans, en mere fagspecifik forståelse af temaet, og hvad det mere konkret vil sige at undervise i det givne tema. Herudover orienterer fagkonsulenten om ændringer og præciseringer i vejledningen og eventuelt i læreplanen. Der kan desuden være orienteringer om og diskussioner af eksamensformer mv.

FIP-kursernes tema kan have indflydelse på læreplanen og udformningen af vejledning til læreplanen:

”Det er jo klart, at de temaer, som har været oppe på FIP, hvor vi har haft ressourcer, fagpersoner og eksperter inde for at holde oplæg og afholde workshops. De temaer har jo så fundet vej ind i læreplanerne, så meget, som det nu har givet mening. Så på den måde kan man sige, at vejledningen til læreplanen er sådan et dynamisk dokument, som løbende tager form efter den udvikling, der nu er i uddannelsessystemet og i fagene. Der spiller FIP faktisk en vigtig rolle.

FAGKONSULENT

FIP-kurserne afholdes altid som individuelle kurser – dvs. kurser, som den enkelte lærer individuelt tilmelder sig og deltager i. Der kan dog godt deltage flere lærere fra den samme skole, men det er sjældent, at mange lærere fra den samme skole deltager. Det er så op til de deltagende lærere og deres skoler at dele viden fra FIP-kurset til de andre lærere i skolens faggruppe.

Til trods for at alle gymnasier forventes at have deltagelse fra mindst én lærer på FIP-kurset, er der alligevel skoler, som ikke deltager. Flere fagkonsulenter nævner, at de ser en tendens til, at det ofte er de samme lærere, som deltager på FIP-kurserne år efter år – det kan fx være skolens faggruppeleder.

Ud over FIP-kurserne afholder fagkonsulenten typisk et kursus for censorer, og for nogle fag afholdes et årligt kursus om vejledende opgaver. Desuden er fagkonsulenter kursusledere for det fagdidaktiske kursus for pædagogikumkandidater – afholdt af SDU, som formelt set står for teoretisk pædagogikum.

3.5 GL's udbud

GL er en fagforening, som varetager gymnasielærernes interesser. GL er samtidig den største udbyder af efteruddannelse til gymnasielærere i Danmark.

3.5.1 Stort udbud med variation af emne og type – med særligt fokus på det almenpædagogiske

GL ser det som sin vigtigste opgave ift. efteruddannelse at medvirke til et højt kvalitetsniveau af kurser og at holde priserne på efteruddannelse på et relativt lavt niveau, der gør det muligt for gymnasielærerne at deltage – prisen for et heldagskursus ligger typisk på knap 3.000 kr. for medlemmer af GL. I kvalitetssikringen af udbuddet lægger GL både vægt på kurateringen af udbuddet, så indholdet er relevant for lærerne, og at dem, der hyres ind til at afholde kurserne, er fagligt kompetente og dygtige formidlere. I den forbindelse arbejder GL bl.a. tæt sammen med de faglige foreninger, med professionshøjskoler og med universiteter – ikke mindst SDU, som varetager teoretisk pædagogikum, og GL anvender alle disse udbydere som indholdsleverandører til kurserne. Individuelle gymnasielærere, forskere, konsulenter og forfattere samt private firmaer såsom Studienskolen L:eve:l og Generator anvendes også som indholdsleverandører, ligesom GL selv varetager undervisningen i nogle af kurserne med især fagorganisatoriske og karrierevejledningsmæssige emner.

For at finde frem til, hvilke kurser der er relevante at udbyde, benytter GL fem forskellige kilder:

- Eget personlige netværk
- Medlemmer, der kontakter GL om ønsker eller udbud
- GL's følgegruppe med repræsentanter fra bl.a. SDU, KP og lederforeningerne
- Feedback fra evalueringer af afholdte kurser
- Politiske diskussioner internt i GL om, hvad der skal være i fokus.

GL udgiver to gange årligt et katalog over efteruddannelsesudbuddet af GL's egne kurser og kurser, som samarbejdspartnere udbyder. Samtidig findes et overblik over udbuddet på GL's website. GL har en stor variation i deres udbud af efteruddannelse. Udbuddet rummer både almenpædagogisk, fagdidaktisk og fagfagligt indhold – med klar hovedvægt af det almenpædagogiske.

For GL at se blev det øgede fokus på det almenpædagogiske grundlagt ved, at man politisk i 00'erne satte fokus på at konkurrenceudsætte gymnasieskolerne ved at have transparens og sammenlig-

ning ift. de enkelte gymnasieskolars kvalitet i undervisningen. Det betød, at de enkelte gymnasieskoler var nødt til at oppe sig almindeligt for at kunne følge med i konkurrencen om at udbyde undervisning af høj kvalitet.

”Altså, der er et skifte, hvor man kigger meget mere på det almindelige nu. Det handler jo om, at man får en mere divers elevgruppe. Og det betyder, at man faktisk skal have et meget større arsenal af didaktiske værktøjer, som man kan bringe i spil for at få alle med.

UDDANNELSESKONSULENT, GL

3.5.2 Stigning i efterspørgsel og udbud af skolebaserede kurser

Udbuddet af kurser består af en blanding af individuelle kurser, som den enkelte gymnasielærer tilmelder sig, og skolebaserede kurser rettet mod gymnasieskolerne – enten alle lærere, bestemte faggrupper eller enkelte teams på skolen. Over de senere år har andelen af de skolebaserede kurser været stigende ift. GL's samlede udbud af efteruddannelse til gymnasielærerne. For de skolebaserede kurser er det ifølge GL typisk gymnasieskolens rektor og samarbejdsudvalg, der er blevet enige om, på hvilke områder de gerne vil forbedre gymnasiet, og hvor de derfor gerne vil have et kursus for hele gymnasiets lærerkollegium eller en gruppe af gymnasiets lærere. Det kan fx være emner som elevtrivsel og arbejdspladsvurdering, der afstedkommer behovet for et skolebaseret kursus.

Aktuelt er der en meget stor interesse for GL's skolebaserede kursus om AI-chatbots som ChatGPT. Nogle af grundene til, at netop dette kursus er meget efterspurgt, er, at emnet er relevant, og at gymnasieskolerne på kort tid er blevet "ramt" af denne nye teknologi – både ift. de muligheder og de problematikker, som teknologien rummer. Problematikker, der både har at gøre med eksamen og didaktikken i hverdagen. Der er således et helt akut behov for at blive klogere på dette felt. Kurserne om AI-chatbots er lidt særegne ved, at interessen for kurset både står øverst for skolernes ledelse og for lærerne. Der er således en fælles interesse for kurset på gymnasieskolerne. Citatet nedenfor udtrykker GL's oplevelse af lærerens interesse for AI-chatbots:

”Lærerne er frustrerede over AI-chatbots, fordi de faktisk føler, at de er havnet et sted, hvor de pludselig bliver snydetjekkere, i stedet for egentlig at være didaktiske vejledere eller læringsvejledere. Lærerne har pludselig fået en anden rolle. Skoler, hvor lærerne har den oplevelse, beslutter så, at de skal have et kursus for alle underviserne på skolen, for hele lærerværelset.

UDDANNELSESKONSULENT, GL

For GL er det fortsat vigtigt, at der er et stort udbud af individuelle kurser, fordi de individuelle kurser er til for at opfylde de behov og interesser, som den enkelte gymnasielærer har. Ifølge GL har lærerne en særlig motivation for deltagelse i de individuelle kurser, fordi de retter sig mod gymnasielærernes specifikke interesser og er noget, som lærerne vælger af egen kraft (med godkendelse

af gymnasieskolens ledelse). Navnlige de fagdidaktiske og fagfaglige kurser bidrager ifølge GL til lærernes faglige identitet og kan være med til at understøtte lærernes nysgerrighed på fagenes udvikling.

Modsat er de skolebaserede kurser ifølge GL ofte drevet oppefra af ledelsen og samarbejdsudvalget, men disse kurser giver til gengæld mulighed for kollegial udveksling på skolen. Dette medvirker til at skabe et fælles referencepunkt og et momentum – som betyder, at en faggruppe, et team eller hele lærerkollegiet kan arbejde sammen om nogle udfordringer eller muligheder på skolen.

3.6 Udbud ved CfGE, SDU

Ud over at forske i gymnasieskolen står CfGE på SDU som udbyder af en række forskellige tilbud inden for uddannelse og efteruddannelse af gymnasielærere.

3.6.1 CfGE anvender principper fra aktionslæring i skolebaserede kurser

CfGE har særligt fokus på det almindelige og er særegne ved at kombinere forskning og efteruddannelse relateret til gymnasieverdenen.

Inden for den formelle uddannelse står CfGE som ansvarlig for teoretisk pædagogikum, som centret afholder sammen med en række samarbejdspartnere. If. formel efteruddannelse udbyder CfGE mastermoduler i didaktisk udviklingsledelse og i moderne tysk kultur for gymnasielærere. De udbyder desuden en hel masteruddannelse i gymnasiepædagogik.

For så vidt angår nonformel efteruddannelse, udbyder CfGE kurser til vejledere i praktisk pædagogikum ude på skolerne, kursusledere, årsvikarer og tilsynsførende i pædagogikum; ligesom CfGE udbyder nonformel efteruddannelse til gymnasielærere i form af skolebaserede og individuelle kursusforløb – begge primært med fokus på det almindelige.

Inden for det nonformelle udbyder CfGE i stadig større grad skolebaserede kurser, da det er disse kurser, der er størst efterspørgsel på. Det er skolerne selv, der tager kontakt til CfGE – i langt overvejende grad er det gymnasieskolernes ledelse, der retter henvendelse. CfGE hører fra skolelederne om flere forskellige fordele ved de skolebaserede kurser. For det første er det en god måde at opkvalificere en hel faggruppe på, idet det kan medføre kollegial sparring og i sidste ende øge sandsynligheden for transfer af viden fra kurset til anvendelse i undervisning:

”Det er, fordi de får opkvalificeret en hel faggruppe, som så kan rykke med nogle ting i fællesskab. Altså, der er ikke nogen tvivl om, at hvis der kommer en religionslærer, der har været afsted på et fagligt kursus i den faglige forening, så kommer den ene religionslærer hjem og har fået en dejlig viden, som man ligesom kan sole sig i. Men det bliver jo ikke foldet ud til hele faggruppen.

CHEFKONSULENT, CFGE

For det andet er skolebaserede kurser velegnede til at skabe momentum og dermed øge opmærksomhed for emnet på skolen. Det kan betyde, at lærerne i højere grad bliver involverede i at løse de udfordringer, som skolen oplever. For det tredje er de skolebaserede kurser ofte nemmere for skolen at koordinere, fordi alle lærere eller en gruppe af lærere er på kursus samtidig – set ift. hvis skemaændringerne skulle koordineres for lærernes individuelle kursusaktivitet.

CfGE anser de skolebaserede kurser som særligt velegnede til anvendelse af elementer fra aktionslæring. Ofte opbygger CfGE disse kurser ved først at have en oplægsholder om emnet, hvorefter lærerne får en opgave, der kræver, at de afprøver noget bestemt i deres undervisning. Efter nogle måneder mødes de igen for at præsentere og diskutere erfaringer, få sparring fra kolleger mv.

For at styrke båndet til sektoren og øge kendskabet til gymnasielæreres behov har CfGE et tæt samarbejde med GL. Herudover opnår CfGE synergier og får input til udvikling af efteruddannelse ved, at centeret både har forskning i gymnasieskolen, afholder teoretisk pædagogikum og udbyder mange former for efteruddannelse til gymnasieskolen. Synergier opnås fx ved, at nogle af de gymnasielærere, der optages og færdiggør masteruddannelsen på CfGE, bliver undervisere på CfGE's kurser til vejledere, kursusledere og vikarer, som udgør en stor del af centerets omsætning inden for efteruddannelse. Gennem tilknytning af omtrent 20-25 gymnasielærere, som er undervisere på vejleder-, kursusleder- og vikarkurser, og gennem centerets afvikling af mastermoduler og -uddannelse får CfGE god føling med ønsker og behov for efteruddannelse blandt gymnasielærerne. Endelig har CfGE en referencegruppe tilknyttet, der bl.a. giver input til, hvilken efteruddannelse der er behov for.

De enkelte skolebaserede kurser bliver ofte sammensat på en måde, hvor CfGE igen udnytter synergier mellem forskere fra centeret og det netværk af praktikere, som centeret er i berøring med grundet masteruddannelsernes og netværket af undervisere på vejlederkurserne:

”Så kan det fx være, at der skal være en dag om dialog i klasserummet eller om gruppearbejde eller sådan noget. Og så ser jeg på, hvem jeg har i forskerflokket, og hvem jeg har med erfaringer og viden på området, som jeg kan koble dem med. Det er jo selvfølgelig, fordi det er det, jeg tror på. At man får de bedste kurser ved at have en praktiker koblet med en forsker.

CHEFKONSULENT, CFGE

De skolebaserede kurser, som aktuelt har størst interesse, handler om følgende tematikker:

- Kunstig intelligens
- At være underviser i det mangfoldige klasserum
- Vejledning i skriftlighed
- Vejledning i faglig trivsel.

CfGE udbyder også individuelle kursusforløb, enten sammen med GL eller alene. Ifølge CfGE er styrken ved de individuelle kursusforløb, at det er lærerne, der af egen drift vælger kurset og dermed har en særlig glæde og motivation for kurset, som tilmed kan medvirke til at styrke den faglige identitet. Men cirka halvdelen af de individuelle kurser er CfGE nødt til at aflyse, grundet utilstrækkelig tilmelding. Centeret afholder dog til tider kurser med lav deltagelse, såfremt CfGE anser emnet for at være særlig vigtigt. Det kræver ofte, at kurset har en 'faglig krog', for at opnå tilstrækkeligt tilmeldinger til de individuelle kurser. En faglig krog handler om, at der skal være en tydelig kobling mellem kursusets emne og lærerens konkrete undervisning, hvor lærerens kompetencer og faglige identitetsfølelse samtidig aktiveres. Eksempelvis er det vanskeligt at få nok dansklærere til at tilmelde sig et generelt emne som bæredygtighed i dansk. I dette tilfælde kan den faglige krog være, at kurset bidrager med perspektiver på, hvordan litteratur har potentiale til at skabe håb i en verden præget af katastrofer. Eksemplet peger på, at udvikling af individuelle kurser kræver en afvejning mellem at adressere brede generelle problemstillinger på en konkret og faglig måde, der vækker lærerens faglige interesse og faglige identitetsfølelse, og som samtidig er realistisk og anvendelig i undervisningen.

3.7 Udbud ved KP

Professionshøjskolerne er som sektor blandt de mindre aktører, når det gælder efteruddannelse af gymnasielærere. For at give et eksempel på, hvad professionshøjskoler udbyder af nonformel efteruddannelse til gymnasielærerne, indgår KP, som er en af de større aktører blandt professionshøjskolerne på området.

3.7.1 Professionshøjskole udbyder både efteruddannelseskurser og udviklingsprojekter

Det primære fokus for KP i henhold til efter- og videreuddannelse er at understøtte et perspektiv om livslang læring.

KP udbyder to nonformelle kursustyper:

1. **Kortere kurser**, der baseres på behov og efterspørgsel i undervisningsmiljøet bredt set, med en varighed på 1-3 dage.
2. **Skolebaserede kurser**, der oprettes på baggrund af en direkte efterspørgsel på et konkret kursus fra en hel skole eller et lærerteam. Desuden afvikler KP udviklingsprojekter, som ofte foregår ude på gymnasierne med henblik på at udvikle hele gymnasiets viden inden for et specifikt område.

Kortere kurser er udbudt som individuelle kurser. Udbuddet er efterspørgselsdrevet, hvor kurser udbydes på baggrund af KP's vurdering af kompetence- og vidensbehovet på området. Således vurderer KP selv at kunne understøtte lærernes og gymnasierne behov bedst muligt. Vurderingen bygger på indblik fra KP's netværk, blandt andet fra konferencer og kursister, der deltager på KP's ECTS-belagte kurser såsom gymnasierrelevante diplomuddannelser og akademiuddannelser – fx

uddannelse af studievejledere og læsevejledere. Eksempelvis er der aktuelt behov og efterspørgsel på kurser, der beskæftiger sig med kunstig intelligens. Der er også særlig efterspørgsel på kurser med et fokus på, hvordan man som gymnasielærer kan strukturere sin undervisning til elever med læse- og skrivvanskeligheder. Desuden udbyder KP kurser om klasseledelse, da de dels oplever en efterspørgsel på viden og kompetencer på dette område og dels har særlig ekspertise inden for dette område.

Hos KP har de individuelle kurser højere aktivitet end de skolebaserede kurser. De individuelle kurser fastlægges forud for skoleårets start og afvikles på KP. Dog har KP en vis handlefrihed til at udbyde kurser i løbet af skoleåret, såfremt de pludselig oplever et særligt behov på et område, hvor de kan spille ind med efteruddannelse.

På trods af at der er en lavere aktivitet på de skolebaserede kurser end det øvrige kursusudbud, observerer KP en tendens til, at gymnasierne har et øget ønske om en generel kapacitetsopbygning gennem skolebaserede kurser. Ofte efterspørges skolebaserede kurser på baggrund af, at et gymnasium har modtaget eksterne midler, eksempelvis fra BUVM. Størstedelen af de skolebaserede kurser afvikles på det pågældende gymnasium, mens nogle kurser er lokaliseret på KP.

3.7.2 Didaktisk kursusindhold på baggrund af professionshøjskolernes ekspertområde

De udbudte kurser hos KP har primært et didaktisk indhold, mens der kun er begrænset kursusaktivitet på det fagfaglige område, der ifølge KP traditionelt set ligger hos universiteterne.

Gymnasielærerne er uddannet fra universitetet, hvilket ifølge KP gør det naturligt for lærerne at kigge i retningen af universiteterne, når de skal efteruddanne sig. Kvalifikationsrammen på professionshøjskolerne ligger således under universiteternes niveau, og det kræver en kulturændring at få lærerne til at få øje på det, som professionshøjskolerne alternativt kan tilbyde og spille ind med på efteruddannelsesområdet, nemlig stærke didaktiske traditioner og kompetencer:

”Gymnasielærerne er uddannet inden for en kvalifikationsramme, som ligger over diplomuddannelsen. Så de kigger naturligt nok mod universiteterne. Jeg tror, at de tænker, at de har en højere kvalifikationsramme og ”jamen hvorfor skulle jeg så gå ned ad?”. Der kan så være rigtig mange fordele ved at kigge mod professionshøjskolerne, og det skal vi selvfølgelig oplyse dem om. At der kan ligge mange gode ting i det, særligt når man skal arbejde med didaktik, udvikling, undervisning og så videre. På den måde tror jeg heller ikke, at gymnasiet traditionelt set har været en defineret målgruppe for professionshøjskolerne. Men det er det blevet i stigende grad, fordi der er det her behov. Fordi elevsammensætningen bliver anderledes på gymnasiet, så får man jo også behov for at dyrke didaktikken mere ift. inkluderende greb og så videre.

VIDEREUDDANNELSESLEDER, KØBENHAVNS PROFESSIONSHØJSKOLE

KP peger dog også på, at der tidligere har været et svagere fokus på gymnasielærerne som en målgruppe for efteruddannelse på professionshøjskolerne. Det rummer derfor et potentiale for udvikling at øge aktiviteten på efteruddannelseskurser for gymnasielærere på professionshøjskolerne.

Elevsammensætningen i gymnasiet er meget divers og har ændret sig over tid, på samme måde som den fortsat er i forandring. Det stiller store krav til lærernes didaktiske formåen, hvorfor KP vurderer, at det er relevant for lærerne at se i retning af efteruddannelse på det fagdidaktiske og almen-didaktiske område, således at de konstant har fokus på udvikling af undervisningen på en sådan måde, at de kan favne hele elevgruppen og skabe forståelse for det fag, der undervises i. Styrken hos KP er særligt koncentreret omkring det didaktiske område, hvor deres generelle fokus, kompetencefelt og vidensproduktion befinder sig.

” Vi har et bredt fokus på didaktisering på forskellige områder. Den pædagogiske og didaktiske tradition er indlejret i alt, hvad vi laver, også på det fagfaglige og det almene område. Vores særlige fokus ligger på, at underviserne har de didaktiske perspektiver med i kurserne, så kursisterne får indarbejdet forskellige greb til at omsætte viden til konkrete handlinger ude på gymnasierne.

VIDEREUDDANNELSESLÉDER, KØBENHAVNS PROFESSIONSHØJSKOLE

Kurserne har ofte et bredere fagdidaktisk indhold med et mere overordnet tema, der er relevant for et helt fagområde, som fx didaktik inden for de naturvidenskabelige fag generelt set eller didaktik, der knytter sig til sprogfagene i gymnasiet. Enkelte kurser udbydes også med et mere specifikt fokus på ét gymnasiefag. Eksempelvis udbydes *engelsk for ordblinde* med et målrettet fagdidaktisk fokus på, hvordan engelsklærere opnår viden og færdigheder til undervisning og håndtering af ordblinde, specifikt ift. engelskundervisningen.

Ifølge KP ligger deres fokus særligt på det didaktiske, da det er en central kompetence hos gymnasielærerne, at de har evnen til at formidle det faglige stof på en varieret, inddragende og differentieret måde:

” Du kan hælde millioner af kroner ind i udviklingen af matematikundervisningen, matematisk modellering og alt muligt andet. Men det er fuldstændig lige meget, hvis ikke du bruger energi på, hvordan du skal formidle det her til det, jeg vil påstå er en meget varieret, differentieret målgruppe.

VIDEREUDDANNELSESLÉDER, KØBENHAVNS PROFESSIONSHØJSKOLE

Således oplever KP også en stor efterspørgsmål på de kurser, der udvikler lærernes kompetencer inden for eksempelvis skrive-didaktik og faglig læsning.

3.8 Udbud ved gymnasierettet forlag

Systime er et større dansk, gymnasierettet forlag, som i 2021 fusionerede med Gyldendal og blev en underafdeling af Gyldendal Uddannelse. Systime holder en del begivenheder med fagligt indhold til gymnasielærere. Forlaget kalder ikke selv disse begivenheder for efteruddannelse, men mange af begivenhederne kan godt have den funktion at være en kort udgave af en efteruddannelse for gymnasielærerne, fordi lærerne til begivenhederne får faglig inspiration og en kort introduktion til fagfaglig eller fagdidaktisk viden. Begivenhederne afholdes som oftest i forbindelse med udgivelsen af en gymnasiefaglig bog.

3.8.1 Systime afholder mange webinarer i forbindelse med udgivelser

Før coronatiden blev Systimes begivenheder afholdt fysisk – typisk i København og/eller i Aarhus. Det betød, at begivenheder primært blev besøgt af gymnasielærere, der boede tæt på Danmarks to største byer. Under corona opdagede forlaget, at webinarerne havde et relativt højt besøgstal, og derfor er forlaget fortsat efter coronatiden med at afholde hovedparten af begivenhederne som webinarer – som tilmed har den fordel, at der er stor geografisk spredning på deltagerne. Webinarerne kan både følges live og ses efterfølgende, da de optages. Over halvdelen af de besøgende ser først begivenheden efterfølgende som en optagelse.

Det er bogudgivelsen, som typisk bestemmer indholdet af begivenheden, idet webinarer eller det fysiske arrangement skal ses som PR for den pågældende udgivelse. I sidste ende er det projektlederne, som er afgørende for, både hvad der udgives, og hvad der holdes begivenheder om.

Webinaret i forbindelse med en bogudgivelse har typisk en varighed på en times tid. På webinarer deltager bogens forfatter og en forlagsredaktør, som interviewer forfatteren om bogens indhold. Forlagets faglige teamleder er typisk vært for begivenheden og følger med i kommentarsporet fra publikum, som deltager live online. Værten sørger for, at redaktøren og forfatteren får stillet spørgsmål fra publikum til sidst i webinarer.

Systime holder typisk 15-20 begivenheder om året inden for hvert af forlagets fire overordnede fagområder. Emnerne kan både være meget brede – fx med 200 deltagere i et matematisk emne – og være niche med ganske få deltagere. Webinarer som format er velegnet til at have både brede og smalle emner.

Forlaget og begivenhederne i forbindelse med udgivelserne er med i et helt økosystem for efteruddannelse. For via udgivelserne og begivenhederne bliver gymnasielærere, ledelsen på gymnasieskolerne, de faglige foreninger mv. opmærksomme på tematikker og forfattere, som de så selv efterfølgende kan opsøge og bede om at holde et oplæg eller kursus. Forlaget bliver således en slags platform til, at andre selv kan rette henvendelse direkte til forfatterne – uden at forlaget efterfølgende er involveret i eller tager penge for forfatterens evt. kursusaktivitet.

Forlaget fremhæver, at der i dag finder en stor transformation sted i forlagsbranchen pga. digitaliseringen. En del af digitaliseringen er, at den skaber større brugerinvolvering end tidligere. Forlaget modtager mange flere henvendelser fra brugerne med forslag til rettelser, med forslag til yderligere

udbybninger og evt. forslag til nye kapitler til en bog. Nogle brugere kommer tilmed med forslag om nye tematikker og nye udgivelser, som kan afstedkomme nye webinarer. Således er webinarerne en del af digitaliseringen og den øgede brugerinvolvering:

” Webinarer er dels helt simpelt marketing. At få bogen solgt og få gjort opmærksom på den. Men webinarer er jo også en ændring i branchen. At i gamle dage, så sad man jo på et forlag og vidste bedst selv, og der var ikke nogen, der skulle komme og fortælle os på forlaget om, hvordan vi skulle lave udgivelser. Det at holde et webinar, hvor man selv fortæller, men også åbner for spørgsmål, åbner for kritik, åbner for forskelligheder. Det er jo sådan en helt anden, hvis man skal svinge sig op, sådan en helt demokratisk vinkel på det. Hvor man faktisk åbner for, at brugerne ikke bare bruger, men har mulighed for at komme med input til os.

TEAMLEDER FOR FORLAG

Appendiks A – Litteraturliste

Andersen M. (2019). *VEU-håndbogen. Overblik og perspektiver på voksenuddannelse*. Samfundslitteratur.

BUVM, Børne- og Undervisningsministeriet. (2024). *Hovedresultater for 9. og 10. klasse elevers 1. prioritets ansøgninger til ungdomsuddannelser og 10. klasse i 2024*. Lokaliseret på:

<https://www.uvm.dk/-/media/filer/uvm/aktuelt/pdf24/maj/240521-hovedresultater-for-elevers-ansoegning-til-ungdomsuddannelser-og-10--klasse.pdf>.

Krogh E., Qvortrup A., & Christensen T.S. (2016). *Almendidaktik og fagdidaktik*. Frydenlund.

Udbud af kurser til gymnasielærere

© 2024 Danmarks Evalueringsinstitut

Citat med kildeangivelse er tilladt

Publikationen er kun udgivet i elektronisk form på: www.eva.dk

Foto: iStock

ISBN (www) 978-87-7182-777-4

Danmarks Evalueringsinstitut
– analyser, redskaber og udvikling, der styrker uddannelser og
dagtilbud.

Danmarks
Evalueringsinstitut

+45 35 55 01 01
eva@eva.dk
www.eva.dk